

Upadłość wspólnika spółki jawnej a dalsze istnienie spółki i odpowiedzialność za nowopowstałe zobowiązania

Przedmiotem niniejszego artykułu jest analiza wpływu wszczęcia postępowania upadłościowego wobec wspólnika spółki jawnej na byt prawny tejże spółki, ze szczególnym uwzględnieniem odpowiedzialności upadłego za zobowiązania zaciągnięte przez innych wspólników w czasie trwania procedury insolwencyjnej. Bez ryzyka błędu można bowiem skonstatować, iż ogłoszenie upadłości wspólnika zawsze wpływa na sprawy spółki w tym sensie, że zagraża jej wierzycielom oraz destabilizuje jej dotychczasową pozycję na właściwym rynku. Ustawodawca rzeczoną problematykę dostrzega, jednak nadal w praktyce obrotu gospodarczego ustalenie stanu prawnego oraz zakresu obowiązywania właściwych przepisów następuje z wieloma trudnościami.

NORBERT FROSZTĘGA
MATEUSZ MEDYŃSKI

Przyczyna otwarcia likwidacji spółki jawnej

Zgodnie z dyspozycją art. 58 k.s.h.¹, określającego przyczyny rozwiązania spółki jawnej, powodem tego stanu rzeczy może być m.in. ogłoszenie upadłości wspólnika (pkt 4 *in fine*). Rzeczony przepis akcentuje osobowy charakter spółki jawnej, pozostając przy tym w pełnej korelacji z art. 5 ust. 2 pkt 2 p.u.², który przewiduje, że możliwe jest ogłoszenie upadłości wspólnika spółki jawnej, bez względu na to, czy jest osobą fizyczną, czy jednostką organizacyjną posiadającą osobowość prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną i czy jest przedsiębiorcą³. Innymi słowy spółka jawna jako jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą, której przepisy k.s.h. przyznają zdolność prawną, jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 5 ust. 1 p.u. mającym – odrębną od jej wspólników – zdolność upadłościową.

¹ Ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 1030, ze zm.), dalej: „k.s.h.”.

² Ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 233, ze zm.), dalej: „p.u.”.

³ Zob. J. Kruczałak-Jankowska, *Zdolność upadłościowa wspólników osobowych spółek handlowych w świetle prawa upadłościowego i naprawczego*, Przegląd Prawa Handlowego 2003, nr 5, s. 33 i n.

oszenia
nacznie

ej likwi-
ciem, co
miejsce.
odawcę
acku” na

Z TROCKI
nkowości
ich sp. k.

ROWSKA
nkowości
ich sp. k.

Przywołana na wstępie zasada otwarcia likwidacji wskutek ogłoszenia upadłości jej wspólnika nie ma jednak charakteru bezwzględny. Ustawodawca wyjątkowo dopuszcza bowiem możliwość dalszego istnienia spółki jawnej pomimo zainicjowania procedury insolwencyjnej wobec jej wspólnika, jeżeli wolę taką – bądź uprzednio (stosowne postanowienie zawarte w umowie spółki; wspólnicy wyrażają zgodę poprzez przystąpienie do umowy spółki), bądź następnie (w uchwale podjętej po ogłoszeniu upadłości wspólnika⁴; w tym przypadku wspólnicy działają w ramach jednoznacznej uchwały) – wyrażą pozostali wspólnicy. W razie utrzymania bytu prawnego spółki zachowuje ona swą tożsamość, tzn. jest to ta sama spółka, choć z pomniejszonym składem osobowym.

Co jednak bardzo istotne, wzmiankowany wyjątek nie znajduje zastosowania wobec dwuosobowych spółek jawnych. Zgodnie bowiem z jednolitym poglądem doktryny prawniczej, **możliwość utrzymania spółki z udziałem pozostałych wspólników, na podstawie art. 64 § 1 k.s.h., dotyczy z natury rzeczy tylko spółek z udziałem co najmniej trzech wspólników**⁵. Mając na względzie fakt, iż w obowiązującym stanie prawnym spółka jawna – jako spółka osobowa oparta na więzi umownej łączącej minimum dwa podmioty – nie może przybrać jednoosobowego charakteru⁶, powyższy pogląd nie wymaga dalszego uzasadnienia.

Dla pełności wywodu podkreślić także należy, iż tak jak upadłość spółki jawnej nie pociąga *ex lege* upadłości jej wspólników (ani nawet samo w sobie nie kreuje jeszcze obowiązku zainicjowania procedury upadłościowej przez zobowiązane ku temu osoby), tak **upadłość wspólnika spółki jawnej nie aktualizuje obowiązku ogłoszenia upadłości spółki jawnej**. Oczywiście w danym stanie faktycznym automatyzm taki może zaistnieć, niemniej przesłanka niewypłacalności z art. 11 p.u. musi być oceniana wobec każdego podmiotu indywidualnie. W tym zakresie godzi się przywołać w szczególności stanowisko SN wyrażone w uchwale z 5.08.2004 r., gdzie stwierdzono, iż „w świetle art. 11 ust. 1 [p.u.] ogłoszenie upadłości spółki jawnej nie uzasadnia uwzględnienia wniosku wspólnika o ogłoszenie jego upadłości, jeżeli wierzyciele spółki nie domagali się zaspokojenia od niego swoich wierzytelności”⁷. Stanowisko to zachowuje pełną aktualność na gruncie obecnie obowiązującego stanu prawnego.

⁴ Uzgodnienie to w przypadku ogłoszenia upadłości wspólnika powinno nastąpić niezwłocznie, gdyż w innym przypadku syndyk może (powinien) domagać się przeprowadzenia likwidacji.

⁵ J. Szwaja [w:] S. Soltysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. I, Warszawa 2012, komentarz do art. art. 1-150, Nb 2; J.P. Naworski, *Śmierć wspólnika dwuosobowej spółki jawnej*, *Przegląd Prawa Handlowego* 2006, nr 1, s. 56; K. Strzelczyk [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. I (red. R. Potrzebszcz, A. Siemiątkowski), Warszawa 2001, s. 194, s. 286-287; G. Nita-Jagielski [w:] J. Bienia i in., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2014, komentarz do art. 64, Nb 2.

⁶ W doktrynie wyrażane są postulaty zmiany stanu prawnego w tym zakresie (zob. zwłaszcza A. Kidyba, *Kilka uwag o potrzebie zmian przepisów regulujących spółki osobowe*, *Przegląd Prawa Handlowego* 2012, nr 9, s. 21-22; A. J. Witosz, *Jednoosobowa spółka osobowa*, *Przegląd Prawa Handlowego* 2013, nr 11 (cz. I), s. 17 i n.

⁷ Uchwała SN z 5.08.2004 r. (III CZP 41/04), *Monitor Prawniczy* 2005, nr 19.

Upadłość układowa wspólnika lub wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego

Kolejną kwestią wymagającą rozwinięcia – choć w stanie prawnym po 1.01.2016 r. niebudzącą już wątpliwości – jest ustalenie, czy przyczyna rozwiązania spółki określona w art. 58 pkt 4 *in fine* k.s.h. dotyczy również wszczęcia postępowania układowego wobec wspólnika spółki jawnej. Do dnia wejścia przepisów p.r.⁸, a więc do 1.01.2016 r., występowały dwa rodzaje postępowań upadłościowych: postępowanie obejmujące likwidację majątku dłużnika oraz postępowanie z możliwością zawarcia układu z wierzycielami. Stan ten prowadził do uzasadnionych w literaturze prawa zastrzeżeń, iż regulacje k.s.h. w zakresie rozwiązania spółki jawnej w następstwie ogłoszenia upadłości jej wspólnika nie zostały odpowiednio skorelowane z przepisami p.u., które przewidywały możliwość prowadzenia postępowania w dwóch trybach (upadłość układowa i likwidacyjna). A. Kidyba twierdził nawet, że „przepis art. 58 pkt 4 k.s.h. powinien bowiem wyraźnie wskazywać, że chodzi jedynie o upadłość likwidacyjną wspólnika”⁹. Zasadnicza część doktryny postulaty te traktowała jednak wyłącznie w kategoriach *de lege ferenda*, uznając, iż art. 58 pkt 4 *in fine* k.s.h. dotyczy w równiej mierze obu opcji postępowania upadłościowego. Nie wdając się w głębszą polemikę co do tego zagadnienia, wszak obecnie spór ten został zażegnany, w ocenie autorów niniejszego artykułu odpowiednia interpretacja przepisów prawa pozwalała z powodzeniem na obronę stanowiska zgodnego z powołanym poglądem A. Kidyby, z uwagi na przepisy przejściowe. W szczególności przemawiał za tym art. 543 p.u., w myśl którego ilekroć w przepisach odrębnych była mowa o „postępowaniu upadłościowym”, rozumieć przez to należało postępowanie upadłościowe obejmujące likwidację majątku upadłego. Również względem na istotę postępowania w opcji układowej, które – inaczej niż opcja likwidacyjna – ukierunkowane jest przeciwko utrzymaniu przedsiębiorstwa dłużnika w obrocie gospodarczym, musiał prowadzić do odrzucenia poglądu wyrażanego przez część doktryny.

Począwszy od 1.01.2016 r., ogłoszenie upadłości spółki prowadzi obligatoryjnie do jej rozwiązania, jednakże tylko wówczas, gdy dłużnika postawiono w stan upadłości obejmującej likwidację jego majątku. Jest to konsekwencją wprowadzenia do polskiego systemu prawa czterech nowych rodzajów postępowań oddłużeniowych, znajdujących swą podstawę normatywną w przepisach p.r. Są to: postępowanie w przedmiocie zatwierdzenia układu, przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie układowe oraz postępowanie sanacyjne. Jednym ze skutków zabiegu ustawodawcy, który – na wzór regulacji prawnych z 1934 r.¹⁰ – wydzielił do odrębnych aktów prawnych stygmatyzującą upadłość

⁸ Ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. poz. 978, ze zm.), dalej: „p.r.”.

⁹ A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, LEX/el. 2015, komentarz do art. 58.

¹⁰ Postępowanie upadłościowe było wówczas uregulowane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. nr 93, poz. 834, ze zm.), a postępowanie układowe w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo o postępowaniu układowym (Dz.U. nr 93, poz. 836, ze zm.).

likwidacyjną oraz ukierunkowane na „uzdrowienie” dłużnika formy postępowań układowych, jest usunięcie wątpliwości, iż przyczyna rozwiązania spółki jawnej w postaci ogłoszenia upadłości wspólnika (art. 54 pkt 4 *in fine* k.s.h.) dotyczy jedynie orzeczenia tzw. upadłości likwidacyjnej. Innymi słowy, **otwarcie jednego z postępowań restrukturyzacyjnych wobec wspólnika spółki jawnej nie stanowi przyczyny jej rozwiązania.**

Status upadłego wspólnika

W tym miejscu należy zadać pytanie, czy w przypadku ogłoszenia upadłości wspólnika spółki jawnej podmiot ten z mocy prawa traci przymiot wspólnika (z dniem ogłoszenia upadłości), czy też pozostaje wspólnikiem do czasu zakończenia postępowania likwidacyjnego i wykreślenia spółki jawnej z rejestru, a jedynie jego prawa i obowiązki są wykonywane przez syndyka. Odpowiedzi na tak sformułowane pytanie próżno niestety szukać w przepisach prawa. Teoretycznie, z uwagi na doniosłość zagadnienia, spór można przerwać już samym stwierdzeniem, że skoro brak jest podstawy normatywnej do „wykluczenia” upadłego wspólnika ze spółki jawnej z dniem ogłoszenia jego upadłości, to nadal w niej pozostaje, tyle że kompetencje związane z jego udziałem przechodzą w ręce syndyka. Literalne brzmienie art. 58 pkt 4 *in fine* k.s.h. wskazuje bowiem, że orzeczenie upadłości (obecnie już tylko likwidacyjnej) stanowi jedynie przyczynę rozwiązania spółki jawnej, a precyzyjniej – otwiera postępowanie likwidacyjne teje spółki.

Autorzy niniejszego artykułu w istocie skłaniają się właśnie w stronę tej koncepcji, niemniej przemawiają za nią również dodatkowe względy. W myśl art. 70 § 1 i 2 k.s.h. likwidatorami spółki jawnej są wszyscy wspólnicy, przy czym na miejsce wspólnika upadłego wchodzi syndyk. Zgodnie zaś z art. 186 p.u. po ogłoszeniu upadłości wszelkie uprawnienia upadłego związane z uczestnictwem w spółkach lub spółdzielniach wykonuje syndyk.

Wykładnia przywołanych przepisów prowadzi do konkluzji, iż skoro syndyk jest podmiotem wyłącznie uprawnionym do realizacji uprawnień upadłego – notabene zarówno o charakterze majątkowym, jak i niemajątkowym – związanych z jego udziałem w spółkach, spółdzielniach lub innych jednostkach organizacyjnych, to upadły wspólnik w podmiotach tych formalnie uczestniczy. Z perspektywy postępowania upadłościowego prawa i obowiązki członkowskie są natomiast traktowane jako składnik majątkowy służący zaspokojeniu roszczeń wierzycieli.

Przyjęcie przedstawionej linii interpretacyjnej niewątpliwie wzmocniłoby pozycję syndyka w toku rozliczeń spółki z masą upadłości, gdyż wykonywanie uprawnień upadłego w spółce przez syndyka gwarantuje dodatkowe kompetencje zwiększające ochronę interesów masy upadłości. Celowościowe uzasadnienie powyższego stanowiska przejawia się w zachowaniu prawa syndyka do osobistego zasięgnięcia informacji o stanie majątku i interesów spółki, nieograniczonej możliwości przeglądania ksiąg i dokumentów, a także zachowaniu realnego wpływu na przebieg procesu likwidacji spółki jawnej, w szczególności

w aspekcie zapewnienia efektywnego rozliczenia spółki z masą upadłości. W nauce prawa zbieżny pogląd wyraził A. Witosz, który koncepcję tę określa jako maksymalizującą ochronę masy upadłości w relacjach ze spółką osobową i pozostałymi współnikami. W konsekwencji realizowane przez syndyka członkostwo upadłego trwa aż do zakończenia likwidacji lub do zakończenia rozliczeń opartych na bilansie sporządzonym na dzień ogłoszenia upadłości¹¹.

Zaciąganie zobowiązań przez spółkę jawną w toku likwidacji

Istotnym z praktycznego punktu widzenia zagadnieniem jest kwestia zaciągania zobowiązań przez spółkę jawną w toku jej likwidacji oraz odpowiedzialność z tego tytułu. W sprawach dotyczących masy upadłości syndyk dokonuje bowiem czynności na rachunek upadłego, lecz w imieniu własnym, a co za tym idzie wszystkie czynności, których dokonuje, wywierają wpływ bezpośrednio na majątek upadłego.

Uprzedzając dalsze wywody, przypomnieć należy, że w przypadku gdy współnicy nie uzgodnili innego sposobu zakończenia działalności spółki, otwarcie likwidacji następuje z mocy prawa z chwilą zaistnienia przyczyny rozwiązania spółki wymienionej w art. 58 k.s.h. Zgodnie zaś z art. 75 k.s.h., gdy jest kilku likwidatorów, są oni upoważnieni do reprezentowania spółki łącznie. Istota reprezentacji łącznej przejawia się w łącznym (wspólnym), choć niekoniecznie jednoczesnym, współdziałaniu co najmniej dwóch osób przy dokonywaniu czynności prawnych, a dopiero suma złożonych przez nich oświadczeń woli skutkuje złożeniem oświadczenia woli w imieniu spółki. Artykuł 75 k.s.h., jakkolwiek ma charakter przepisu dyspozytywnego¹², przewiduje odmienne zasady w zakresie sposobu reprezentacji (sfera stosunków zewnętrznych spółki) spółki w likwidacji aniżeli określone w art. 29 k.s.h., zgodnie z którym – co do zasady – w spółce jawnej prawo reprezentacji przysługuje każdemu współnikowi.

W doktrynie brak jest jednak zgodności co do konsekwencji naruszenia zasad reprezentacji łącznej polegającej na złożeniu oświadczenia woli jedynie przez jedną z uprawnionych osób. Rozpowszechniony jest pogląd, że **drugi upoważniony podmiot może jej działanie potwierdzić i w ten sposób zrealizować wymóg reprezentacji łącznej**¹³. Jako podstawę prawną takiego potwierdzenia niektórzy autorzy wskazują art. 103 k.c.¹⁴. Stanowisko

¹¹ Zob. A.J. Witosz, *Skutki prawne upadłości współnika spółki osobowej*, Przegląd Prawa Handlowego 2014, nr 4.

¹² Wspólnicy w umowie spółki lub w jednomyślnie uchwalonej umowie mogą odmiennie uregulować sposób reprezentacji spółki w likwidacji; także sąd rejestrowy, ustanawiając likwidatorów, może inaczej określić sposób reprezentacji spółki w likwidacji.

¹³ K. Kruczałak [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz* (red. K. Kruczałak), Warszawa 2001, s. 74; J. Namitkiewicz, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. I, Warszawa 1934, s. 170; S. Sołtysiński, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks...*, komentarz do art. 30, Nb 6; B. Borowy [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz* (red. Z. Jara), Warszawa 2015, Legalis, komentarz do art. 29.

¹⁴ Tak S. Sołtysiński [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks...*, komentarz do art. 29, Nb 6.

dopuszczające stosowanie w spółce jawnej art. 103 k.c. w drodze analogii zostało również zaprezentowane przez SN w wyroku z 22.01.2002 r.¹⁵. W nauce prawa zaprezentowano jednak również stanowisko odmienne, w myśl którego w przypadku złożenia oświadczenia woli jedynie przez jednego reprezentanta łącznego w ogóle nie dochodzi do złożenia oświadczenia woli przez spółkę¹⁶. Także SN w wyroku z 12.12.1996 r. przyjął, iż do czynności prawnej dokonanej przez rzekomego przedstawiciela osoby prawnej nie stosuje się przepisów o potwierdzeniu czynności zdziałanej przez rzekomego pełnomocnika (art. 103 k.c.)¹⁷. W późniejszych rozstrzygnięciach Sąd Najwyższy dopuścił jednak możliwość stosowania w drodze analogii art. 103 k.c. W uchwale z 14.09.2007 r. SN opowiedział się za możliwością potwierdzenia umowy zawartej przez zarząd spółdzielni z pominięciem wymaganej uchwały walnego zgromadzenia lub rady nadzorczej w oparciu o art. 103 § 1-2 k.c. stosowany w drodze analogii¹⁸, a w wyroku z 18.09.2009 r. stwierdził, że brak sankcji w art. 39 k.c. oraz **podobieństwo instytucji organu osoby prawnej i pełnomocnictwa przemawia za stosowaniem w drodze analogii – przewidującego sankcję bezskuteczności zawieszony – art. 103 § 1 i 2 k.c., w zakresie nieunormowanym przepisami szczególnymi, do umów zawartych w imieniu osoby prawnej przez osoby działające w charakterze organu osoby prawnej bez kompetencji do takiego działania**¹⁹.

Autorzy niniejszego artykułu podzielają pogląd o stosowaniu *per analogiam* art. 103 k.c. Należy zastanowić się tutaj nad uzasadnieniem dla takiego podejścia interpretacyjnego. Przyglądając się sprawie od podstaw, oczywiste jest, dlaczego ustawodawca w ogóle przewidział zmianę zasad reprezentacji spółki jawnej, gdy dochodzi do otwarcia jej likwidacji, z domniemania samodzielnej reprezentacji przez każdego ze wspólników (art. 29 § 1 k.s.h.) na obowiązek łącznej reprezentacji przez wszystkich likwidatorów (art. 75 k.s.h.). Skoro likwidacja ma na celu zakończenie bytu prawnego spółki i podział majątku (oraz rozliczenie strat) pomiędzy wspólników, to wspólnicy-likwidatorzy powinni działać wspólnie. Wynika to z faktu, iż rozwiązanie spółki jest obarczone dużo wyższym ryzykiem sporu pomiędzy wspólnikami i należało zadbać o to, by żaden pojedynczy wspólnik nie zdążył dokonać czynności krzywdzących pozostałych wspólników-likwidatorów, działając samodzielnie. Ustawodawca słusznie założył, że lepszy jest impas (kiedy wspólnicy-likwidatorzy nie potrafią się zgodzić co do czynności) niż pokrzywdzenie mniej aktywnych wspólników-likwidatorów przez tych szybciej działających.

Takie same zasady obowiązują syndyka, który piastuje funkcję wspólnika-likwidatora od momentu ogłoszenia upadłości wspólnika. Ponieważ

¹⁵ Wyrok SN z 22.01.2002 r. (V CKN 650/00), Legalis.

¹⁶ Tak J.P. Naworski, [w:] *Kodeks...* (red. R. Potrzeszcz, A. Siemiątkowski), s. 119; B. Borowy [w:] *Kodeks...* (red. Z. Jara), komentarz do art. 29.

¹⁷ Wyrok SN z 12.12.1996 r. (I CKN 22/96), OSNC 1997, nr 6-7, poz. 75.

¹⁸ Wyrok SN z 14.09.2007 r. (III CZP 31/07), OSNC 2008, nr 2, poz. 14.

¹⁹ Wyrok SN z 17.09.2009 r. (IV CSK 144/09), Biuletyn SN 2010, nr 1.

rozwiązanie spółki i stan likwidacji powstają z urzędu, z chwilą wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości współnika spółki jawnej, syndyk co do zasady ma pewność co do swojego statusu prawnego oraz swoich uprawnień jako współnika w spółce jawnej. Ma również pewność, że ogłoszenie upadłości chroni masę upadłości przed niekorzystnymi rozporządzeniami wykonanymi przez pozostałych współników. Ustawodawca zasadniczo zakłada, może traktując pozostałych współników w spółce jawnej zbyt nieufnie, że ogłoszenie upadłości jednego współnika i wejście w jego miejsce syndyka, spowoduje panikę w spółce jawnej i groźbę wyprowadzania majątku z tej spółki przez pozostałych współników, aby zminimalizować środki przekazywane z majątku tej spółki jawnej do masy upadłości. Niestety praktyka często pokazuje, że właśnie tak się dzieje. Upadłość jednego podmiotu z siatki powiązań kapitałowych często powoduje nie tylko efekt domina (upadają kolejne podmioty powiązane), lecz także gwałtowny wzrost rozporządzeń majątkowych w tych dalszych podmiotach, kiedy to pozostali wypłacalni współnicy zaczynają wyciągać co się da ze wspólnego majątku, zanim przejmie go syndyk (czyli zanim działania syndyka skryształizują stan majątku w celu podziału pomiędzy wszystkich współników).

Syndyk w takiej sytuacji musi mieć możliwość przeciwdziałania takim czynnościom i zastosowanie instytucji *falsus procurator* przynosi eleganckie rozwiązanie. Nie każda czynność dokonana przez współników-likwidatorów (którzy dokonując jej nie musieli nawet wiedzieć o rozwiązaniu spółki, skoro ogłoszenie upadłości w praktyce nie jest natychmiast ogłaszane, jest wszakże okres przejściowy przed publikacją w Monitorze Sądowym i Gospodarczym) samodzielnie musi być niekorzystna dla spółki jawnej (a tym samym dla interesów majątkowych masy upadłości jako współnika uprawnionego do podziału majątku). Syndyk może być zainteresowany, by część czynności utrzymać w mocy poprzez ich potwierdzenie, a ich nieważność powinna wystąpić dopiero wtedy, gdy ten interes dla masy upadłości zostanie przeanalizowany, a syndyk podejmie odpowiednią decyzję (akceptacja czynności lub brak akceptacji).

Ujawnienie sposobu reprezentacji spółki w Krajowym Rejestrze Sądowym

Naruszenie zasad reprezentacji łącznej, gdy oświadczenie woli zostało złożone jedynie przez jednego z uprawnionych reprezentantów, ma doniosłe konsekwencje prawne. Co istotne, **odmiennie należy określić skutki prawne czynności dokonanej z naruszeniem zasad reprezentacji łącznej w sytuacji, gdy sposób tej reprezentacji został ujawniony w rejestrze przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego²⁰, a odmiennie w przypadku zaniechania złożenia stosownego wniosku do KRS przez obowiązany do tego podmiot.** Zgodnie bowiem z art. 74 § 1 k.s.h. do sądu

²⁰ W zakresie przepisów dotyczących Krajowego Rejestru Sądowego (dalej: „KRS”) zob. ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 1142, ze zm.), dalej: „u.k.r.s.”.

rejestrowego należy zgłosić: otwarcie likwidacji, nazwiska i imiona likwidatorów oraz ich adresy, sposób reprezentowania spółki przez likwidatorów i wszelkie w tym zakresie zmiany, nawet gdyby nie nastąpiła żadna zmiana w dotychczasowej reprezentacji spółki. **Każdy likwidator ma prawo i obowiązek dokonania zgłoszenia.** Termin na złożenie rzeczzonego wniosku wynosi siedem dni od dnia zdarzenia uzasadniającego dokonanie wpisu.

Syndyk, obejmując urząd, wie już o swojej funkcji współnika-likwidatora we wszystkich spółkach jawnych, w których uczestniczył upadły, zatem dysponuje wiedzą wystarczającą do niezwłocznego dokonania wszystkich koniecznych zawiadomień lub taką wiedzą powinien dysponować jako podmiot profesjonalny. Syndyk obciążony jest obowiązkami troski nie tylko o masę upadłości, lecz także o przestrzeganie zasad obrotu gospodarczego (jako funkcjonariusz publiczny). Powinien zatem dbać o to, by pozostali współnicy spółki jawnej nie narażali siebie i swoich kontrahentów na ryzyka związane z nieważnością czynności dokonanych po ogłoszeniu upadłości jednego ze współników. Taką ochronę osób trzecich zapewnia właśnie publikacja w KRS, który jest ogólnodostępny dla każdego potencjalnego kontrahenta i który stanowi źródło wiedzy o stronach transakcji i zasadach reprezentacji.

W sytuacji, w której ujawniono w KRS właściwy sposób reprezentacji, zaciągnięcie zobowiązań przez likwidatora spółki jawnej, bez zgody syndyka-likwidatora, będzie oznaczało konieczność odpowiedniego posłużenia się normą wynikającą z art. 103 k.c. Oznacza to, iż powstaje stan bezskuteczności zawieszony, który trwa do chwili potwierdzenia czynności przez spółkę jawną, bądź upływu czasu wyznaczonego na jej potwierdzenie (art. 103 § 2 k.c.). W takiej sytuacji akceptacja dokonanej przez jednego z likwidatorów czynności będzie skutkowałą koniecznością traktowania jej jako skutecznej od chwili jej dokonania, tj. *ex tunc*. Jeżeli zaś spółka odmówi wyrażenia zgody, czynność taka uważana jest za nieistniejącą²¹ (w orzecznictwie reprezentowany jest też pogląd, że jest to czynność nieważna²²), a po stronie kontrahenta spółki powstanie roszczenie o zwrot tego, co działający likwidator otrzymał w wykonaniu umowy, oraz o naprawienie szkody, którą poniósł przez to, że zawarł umowę, nie wiedząc o braku umocowania lub o przekroczeniu jego zakresu (tzw. ujemny interes umowny). Oba roszczenia stają się wymagalne z chwilą zakończenia biegu terminu wyznaczonego spółce na potwierdzenie czynności prawnej, bądź od daty odmowy. Od tego też momentu należy liczyć okres ich przedawnienia²³.

Odmienne kształtują się natomiast skutki prawne czynności działywanej z naruszeniem zasad reprezentacji łącznej przez jednego z likwidatorów spółki jawnej w sytuacji, gdy informacje dotyczące reprezentacji

²¹ P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz* (red. K. Osajda), Warszawa 2015, Legalis, komentarz do art. 103.

²² Zob. m.in. uchwała SN z 14.03.2006 r. (III CZP 7/06), OSNC 2007, nr 1, poz. 7.

²³ P. Sobolewski [w:] *Kodeks...* (red. K. Osajda), komentarz do art. 103.

nie zostały ujawnione – skutek zaniedbania obowiązków likwidatorów – w KRS. W tym zakresie doniosłą rolę należy przyznać wyrokowi SN z 12.12.2014 r.²⁴, który choć z natury rzeczy dotyczy jednostkowego stanu faktycznego, to zawiera pewne ogólne wskazówki, pozwalające na ich odpowiednie zastosowanie również w odniesieniu do spółek osobowych. Istotą problemu rozstrzyganego we wspomnianym orzeczeniu było ustalenie, czy czynność prawna dokonana przez odwołanego już członka zarządu spółki z o.o., lecz nadal widniejącego w KRS, jest ważna i skuteczna. Sąd Apelacyjny (a za nim Sąd Najwyższy) uznał za wadliwą czynność prawną dokonaną przez osobę niebędącą już członkiem zarządu, lecz wpisaną jeszcze w tym charakterze w KRS. Podkreślił jednak, że ustawodawca, kierując się zasadą zaufania do wpisu w publicznym rejestrze, inaczej uregulował skutki takiej czynności, ograniczając działanie sankcji nieważności bezwzględnej.

Zasada rękojmi wiary publicznej KRS chroni bowiem osobę trzecią działającą w dobrej wierze, która z faktu dokonania czynności prawnej przez wpisanego do KRS członka organu osoby prawnej wywodzi korzystne dla siebie skutki prawne.

Istotą rzeczzonego wyroku jest zatem określenie zakresu ochrony osób trzecich, które decydując się na nawiązanie stosunku prawnego ze spółką, działają w zaufaniu do informacji ujawnionych w KRS.

W myśl art. 14 u.k.r.s. podmiot obowiązany do złożenia wniosku o wpis do KRS nie może powoływać się wobec osób trzecich działających w dobrej wierze na dane, które nie zostały wpisane do KRS lub uległy wykreśleniu. Z kolei art. 17 ust. 1 u.k.r.s. statuuje domniemanie, że dane wpisane do KRS są prawdziwe. W ocenie SN zasadniczym celem przywołanych przepisów jest ochrona osób działających w zaufaniu do wpisu i ogłoszenia o wpisie, a zatem każda czynność prawna dokonana przez legitymowane według KRS podmioty (zgodnie z określonym tam sposobem reprezentacji), ale już *de iure* nieuprawnione do samodzielnego działania za tę osobę prawną, nie może być skutecznie podważona (innymi słowy – czynność taka nie jest nieważna). Konkludując, SN wskazał, iż „o ważności czynności prawnej nie decydują bowiem wyłącznie reguły wynikające z art. 38 i 39 k.c., lecz również system domniemań przyjęty w przepisach [u.k.r.s.], które, jako przepisy szczególne w stosunku do przepisów k.c., muszą być wykładane ściśle. Kierując się tymi założeniami, przyjąć należy, że art. 14 [u.k.r.s.] określa inaczej niż k.c. skutki prawne braku wymaganego wpisu w rejestrze, którego przeciwieństwem jest istnienie wpisu nieodpowiadającego już aktualnemu stanowi prawnemu. Skutki te polegają jednak na tym, że czynność prawna zdziałana w okolicznościach określonych w art. 14 [u.k.r.s.] jest dla spółki wiążąca w jej relacjach z osobą trzecią”.

Przenosząc powyższe ustalenia na grunt spółki jawnej, której stan likwidacji powstał w następstwie ogłoszenia upadłości likwidacyjnej jednego z jej wspólników, skonstatować należy, iż **zaniechanie syndyka co do zgłoszenia**

²⁴ Wyrok SN z 12.02.2014 r. (IV CSK 361/13), Biuletyn SN 2014, nr 4.

imiona likwi-
zez likwidato-
stąpiła żadna
ator ma prawo
zonego wnio-
onanie wpisu.
ka-likwidatora
; zatem dyspo-
tkich koniecz-
odmiot PROFE-
nasę upadłości,
funkcjonariusz
spółki jawnej
nieważnością
ólników. Taką
ry jest ogólno-
źródło wiedzy

reprezentacji,
ej, bez zgody
owiedniego
o, iż powstaje
rdzenia czyn-
jej potwier-
j przez jedne-
ą traktowania
spółka odmó-
ą²¹ (w orzecz-
nieważna²²),
tego, co dzia-
twienie szko-
raku umoco-
es umowny).
iegu terminu
ądź od daty
wnienia²³.
ności zdzia-
go z likwida-
eprezentacji

egaliz, komentarz

do KRS informacji dotyczących zmian zasad reprezentacji może mieć dalekosiężne skutki dla masy upadłości. Wszelkie bowiem działania nieulojalnego współnika-likwidatora mogą skutkować obciążeniem masy upadłości kolejnymi zobowiązaniami, z oczywistą szkodą dla wierzycieli upadłego. Jakkolwiek nie wyłącza to z jednej strony odpowiedzialności odszkodowawczej działającego wbrew zasadzie reprezentacji łącznej współnika-likwidatora, a z drugiej odpowiedzialności syndyka na podstawie art. 160 § 3 p.u., w ostatecznym rozrachunku może prowadzić do całkowitego paraliżu postępowania upadłościowego, z ubóstwem masy upadłości na czele. Obowiązki dotyczące ochrony masy upadłości i osób trzecich działających w dobrej wierze są pogodzone w przypadku zastosowania opisanej wyżej interpretacji przepisów. Syndyk ma zatem realny interes (a nie tylko prawny obowiązek) w szybkim zgłoszeniu otwarcia likwidacji spółki jawnej w KRS, chroniąc zarówno masę upadłości, jak i potencjalnych kontrahentów w transakcjach dokonywanych przez pozostałych współników-likwidatorów spółki jawnej.

NORBERT FROSZTĘGA

aplikant adwokacki, Zimmerman i Wspólnicy sp. k.

MATEUSZ MEDYŃSKI

radca prawny, Zimmerman i Wspólnicy sp. k.

kancelaria specjalizuje się w prawie upadłościowym i naprawczym

monitorpb.pl

Monitor

Prawa Bankowego

Adres redakcji:
ul. Księcia E. Lubomirskiego 5
05-250 Radzymin
Tel. +48 22 243 16 91,
+48 602 25 44 10
a.krzyczkowska@ispb.pl

Redaktor naczelny:
Dr Tomasz Czech

Redaktor prowadzący:
Anna Krzyczkowska

Rada Programowa:
Dr Krzysztof Korus,
Dr hab. Witold Srokosz, prof.
nadzw. UWr

Dział Kolportażu:

Aldona Sosnowska,
tel. + 48 22 786 60 87,
+48 602 25 57 80
e-mail: a.sosnowska@ispb.pl
Roczny koszt prenumeraty
wynosi 796 zł + 5 proc. VAT

Rachunek bankowy:
59 1060 0076 0000 3200
0142 3021

Biuro Reklamy:
reklama@ispb.pl

Studio graficzne:
Daniel Dziubiński
e-mail: studio@dezzin.com
www.dezzin.com

Wydawca:

Instytut Szkoleń Prawa Bankowego s.c.
ul. Księcia E. Lubomirskiego 5
05-250 Radzymin
Tel. + 48 22 786 60 87,
www.ispb.pl

Nakład: 800 egz.

Autor, przekazując redakcji tekst i podpisując umowę wydawniczą przenosi na wydawcę wyłączne prawo do jego publikacji (prawo autorskie i wydawnicze). Przedruk wymaga zgody wydawcy, cytowanie fragmentów – tylko z powołaniem się na źródło. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania i adiacji artykułów. Nie odpowiadamy za treść reklam i ogłoszeń. Wersją pierwotną czasopisma jest wersja papierowa.

„Monitor Prawa Bankowego” znajduje się w wykazie czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyzszego. Za każdą publikację można otrzymać 2 punkty.